

НРАВСТВЕНИТЕ ПОСЛАНИЯ НА ПРИКАЗКАТА НА БРАТЯ ГРИМ „ГЪСАРКАТА НА КЛАДЕНЕЦА“

„Гъсарката на кладенеца“ е вълшебна приказка, която съдържа много нравствени и житейски поуки. Основният проблем в нея, свързан с откриването на истинските неща в живота, е пречупен през темата „млади и стари“, „бащи и деца“, чиито взаимоотношения са поставени на изпитание. И докато приказката „Котаракът в чизми“ утвърждава ума и занаята като условия за успех и щастие в живота, то „Гъсарката на кладенеца“ вижда в труда и в семейната хармония благоденствието на човека. Героите минават през

много нравствени превращения, за да заблестят у тях с цялата си красота и сила добродетелите - неумиращи послания на вековната мъдрост.

Самото заглавие „Гъсарката на кладенеца“ посочва царкинята-гъсарка като главна героиня на творбата на Братя Грим, тъй като в нейната приказна история се пречупват съдбите и на останалите герои. Съчетала физическа и нравствена красота, тя утвърждава представата за съвършен образ на дъщеря и девойка. С поведението си героинята на Братя Грим показва, че доброто сърце не познава гордостта. Устояло на житейските изпитания, то се научава да посреща негодите и несправедливостите с търпение, скромност и достойнство. Участиа на момичето е доказателство за това, че пътят към щастието минава през болка и страдание, че волята на човека се калява в изпитанията.

Подобно на мъжките персонажи от българската фолклорна приказка „Тримата братя и златната ябълка“ и приказката на Шарл Перо „Котаракът в чизми“, героинята на Братя Грим е третото дете в семейството. Това е сигурен знак за оцетеност от съдбата. Затова на девойката е отредено да извърви трудния път на своето утвърждаване, въпреки че притежава необикновени дарове. Първоначалната представа, която гради приказката, е за едно прекрасно, крехко и благословено от природата същество, в което са съчетани прелестите на сезоните зима, пролет и лято: „Кожата ѝ беше бяла като сняг, страните ѝ розови като ябълков цвят, а косите ѝ блестяха като слънчеви звезди.“ Сълзите ѝ са от „бисер и драгоценни камъни“, защото са израз не на капризи и суета, а на искреност и сърдечност. Цялостното излъчване на образа е представено чрез въздействието му върху околните: „Струваше им се, че изгрява слънцето.“ Умът на петнадесетгодишната царкиня, неподправената ѝ обич и чувството ѝ на уважение към бащата проличават от избора ѝ да представи любовта си към него като потребност и привързаност към обикновените, но необходими неща, едно от които е солта.

Трябва да се разчете преносният смисъл на фразеологичния израз „солта на земята“ като определение за специалните хора, които представят най-отбраната част от обществото, за да се проумее дълбокият смисъл на избора на мъдрата дъщеря.

Изяществото на царкинята е в пълен контраст с описанието на гъсарката, видяно през очите на неопитния и поразглезен млад граф, който съди за хората само по тяхната външност: „позастаряла селска мома, висока и яка, но грозна като плашило“. Това образно превъплъщение е част от пътя на познанието за живота, през който трябва да премине девойката, преди да докаже зрелостта си.

Текстът гради образа на гъсарката според модела на вълшебна приказка, в която главен герой е момиче. Царкинята е подложена на изпитания след изгонването от дома си - задължителен момент в развитието на сюжетното действие на всяка подобна фантазна история. Царкинята, като всички персонажи от вълшебните приказки, попада в чужд дом, сред чужди хора. Научава се на труд и добри обноски, за да съзрее и да се подготви за бъдещата си роля на грижовна домакиня в свой дом. Неслучайно момичето става гъсарка.

Ако се позовам на речника на традиционните символи, ще видим, че гъската не само олицетворява слънцето, с което момичето често е сравнявано от околните, а и бдителност, грижовност и любов, и най-важното - възплъщава образа на добрата стопанка.

Централно място в сюжета на действието е отделено на образните превъплъщения на героинята от царкиня в гъсарка и обратно. Момичето е благородничка по произход и потекло, нота тепърва ще представи истинската си същност чрез благородството на душата си и силата на труда. Сцената при кладенеца представлява ключов момент, който отговаря на заглавието на творбата. Поради своята важност, епизодът с преобразяването на девойката се повтаря два пъти. Чудодействата се извършват под загадъчната и тайнствена светлина на Луната, която олицетворява женското начало, символизира промените в човешкия живот, означава едновременно страдание, утеха и просветление. Смяната на кожата отразява преобразяването, преминаването от едно състояние в друго, освобождаване от не-опитността, възраждане и умножаване на достойнствата на девойката, облагородени от труда и страданията, поставяне на ново начало в живота ѝ (при това магическо действие момичето продължава да тъгува и да рони бисерни сълзи заради несправедливата си и незаслужена участ). Луната олицетворява и цикличния ритъм на времето, конкретно изразен чрез типичното за фолклора магическо число три - три години престоява момичето в къщата на вещицата, три пъти „кука“ кукумявката (птицата на мъдростта) преди новото начало в живота на осемнадесетгодишната девойка. Фолклорно-митологичното пространство, в което се развива приказният сюжет - гората, също е натоварено с преносен смисъл. Подобно на Луната, гората олицетворява женското начало, а подобно на числото три - душата. Тя е място за изпитание, в което се проверява нравствената устойчивост на девойката пред превратностите на съдбата, магическо пространство, в което царкинята-гъсарка има възможност да осмисли важни истини за себе си и за хората, които обича. Съвършената душевност и нравствената извисеност на образа е внушена чрез светлинните ефекти при представяне на детайли от портрета ѝ: „очите святакали лъчисто като звезди на небето“; „златисти коси като слънчеви лъчи“; „страните ѝ греели розово като ябълков цвят“. Финес и неподправена свенливост излъчва поведението на девойката, приела участта си на изгнаница, отритната от света на своите заради безсърдечния си баща: „скочила като сърна“, „изчезнала като светлинка, духната от вятъра“; „разтреперана като трепетликова шума“; „побягнала като сърна“. Чрез местоименните наречия „никога“ и „никъде“ хиперболизирано е представена облагородената от силата на страданието съвършена красота на девойката: „Такава хубост не сте виждали никога. Тя станала такава хубавица, каквато той досега не бил виждал никъде по света.“

Нравствената характеристика на преобразената гъсарка получава своята кулминация при срещата на царкинята с родителите ѝ. Девойката не помни обидата, оскърблението, чужда е на гордостта и пренебрежението, все така обича и сърдечно почита родителите си. Това, което я обединява с тях, няма материални измерения. То се измерва с величини като любов, страдание и привързаност. С типичната за гъсарката свенливост и искреност само чрез едно сравнение - „царкинята станала червена като божур“, е предадена любовта на девойката към графа и готовността ѝ да сподели с него съдбата си. По пътя на своето съзряване царкинята-гъсарка утвърждава идеята, че щастието на човека е в обикновените неща, а семейството е най-голямата ценност, която изпълва с радост, щастие и пълнота живота на хората и осмисля тяхното земно битие.